

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

MADAT Hírlevél, 6. szám, 2008. július 4.
(periodika)

Eredeti közlés/Original publication:

Direct Mail (kb. 1200 címre / to about 1200 addresses)

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.646

Dátum/Date: 2013. július/July 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

MADAT Hírlevél, 6. szám, 2008. július 4. *AHU MATT*, 2013, **pp. 1–23.**
old., No. 000.000.646, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Az Afrikai Kutatási és Kiadási Program Elektronikus Archívumában

Kulcsszavak/Key words

magyarországi afrikai programok információi, afrikai témájú magyar könyvek listája, könyvbemutató: BENKES Mihály: *Szuperhatalmak kora*, valamint *Helyzetkép Fekete-Afrikáról*, Biernaczky Szilárd az elhunyt FÜSSI NAGY Gézáról emlékezik,

information of African programs in Hungary, book reviews: Prof. Mihály BENKES: *Age of Superpowers*, and *Situation of Black Africa*, Prof. Szilárd BIERNACZKY remembers the late professor of African Studies, Géza FÜSSI NAGY

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MADAT HÍRLEVÉL

Az újjáalakult

MAGYARORSZÁGI AFRIKA–DÉL-AFRIKA TÁRSASÁG

tagjainak figyelmébe!

összeállítja: Biernaczky Szilárd, Búr Gábor, T. Horváth Attila, Világi Dávid és

György Zsombor

elektronikus levelezés: info@munduspress.hu, burgabor@t-online.hu,
afurika@freemail.hu, dudi55@freemail.hu, gyorgy.zsombor@mno.hu

1. szám: Budapest, 2008. május 19.
2. szám: Budapest, 2008. május 26-28.
3. szám: Budapest, 2008. június 1. (pótértésítés)
4. szám: Budapest, 2008. június 16.
5. szám: Budapest, 2008. július 2.
- 6. szám: Budapest, 2008. július 4.**

(előző számokatérésre megküldjük)

FELHÍVÁS ÉS MEGJEGYZÉS

- *Várjuk tagjaink továbbítandó értesítéseit, üzeneteit, információit.*
- *Késedelmesen érkezett információkat csak késedelmesen tudunk továbbítani*

TÁJÉKOZTATÁS

= A MADAT Hírlevél felfejlesztésére, illetve a MADAT HONLAP előkészítésére szerkesztő bizottság alakult. BIERNACZKY Szilárdhoz és BÚR Gáborhoz a következő tagok csatlakoztak:

- T. HORVÁTH Attila Afrika-kutató, szuahéli lista, a MADAT szervező titkára
- VILÁGI Dávid negyedéves történész egyetemi hallgató (ELTE BTK)
- GYÖRGY Zsombor Afrika-szakértő, újságíró (Magyar Nemzet)

További tagjaink, levelezőpartnereink aktivizálódására számítunk.

= Tájékoztatjuk továbbá a MADAT tagságát és levelezőpartnereinket, hogy a Társaság 2007 májusában 5 évre megválasztott elnöksége (utóbb az elnökség még három tagot kooptált a maga soraiba) a következő kollégákat foglalja magába:

tiszteletbeli elnökök: **Beck Tamás** v. külkereskedelmi miniszter, c. főiskolai tanár, **Csóti György** v. országgy. képvis., újságíró, **Pócs Tamás** akadémikus, főisk. tanár,

elnök: **Biernaczky Szilárd** ny. egy. docens, könyvkiadó

társelnök: **Balázs Judit** egy. tanár (jelenleg Kairóban vendégprofesszor)

főtitkár: **Búr Gábor** egy. docens, ELTE BTK Történeti Intézet

szervező titkár: **T. Horváth Attila** aspiráns, könyvtáros

elnökség tagjai: **Diósi András** vízügyi mérnök, Környezetvédelmi Min.,

Gergely András v. nagykövet, egy. tanár, ELTE BTK Történeti Intézet,

Kanizsay Endre c. egy. tanár, nemzetközi agrárszakértő, SZIE Trópusi

Tanszék, **Morenth Péter** Afrika-kutató, Lesotho tb. konzulja, **Oláh Lajos**

helyettes államtitkár, Környezetvédelmi Min., **Suha György** Afrika-kutató,

nagykövet, Gambia képviselője az UNIDO-ban, **Szabó Loránd** egy. ad-

junktus, PTE BTK Újkortörténeti Tanszék, **Szedlacsó Zoltán** közgazdász,

nemzetközi gazdasági szakértő, **Tarrósy István** aspiráns, PTE Politikai Ta-

nulmányok Tanszék, **Vojnits András** ny. zoológus kutató, tanár.

= A MADAT elsődleges céljának az afrikai földrész mélyebb és sokoldalú megismerését, és ennek jegyében a hazai afrikanista szakmai műhelyek együttműködését, koordinálását szeretné elősegíteni, nem feledkezve meg természetesen a minden oldalú fejlődés húzó ágazatáról, a gazdaságról sem. Ennek jegyében várja tagjai sorába az érdeklődőket.

A belépési nyilatkozatot kérésre postán megküldjük, és postán kérjük visszaküldeni.

= Kérjük a MADAT tisztelt tagjait, hogy a 2008. évi tagdíjat (rendes tagoknak: évi: 2500.- Ft., diákoknak: évi 800.- Ft.) szíveskedjenek átutalni a folyószámlánkra (K&H Zrt. 10400872–00021679–00000007).

A Társaság – különös tekintettel jelenlegi anyagi helyzetére (eddiggi költségeit a Mundus Kiadó fedezte) – minden túlfizetést, adományt szívesen fogad!

FELHÍVÁS

h i r d e t é s i l e h e t ő s é g e k

1. A MADAT Hírlevélben lehetőség nyílik hirdetéseket elhelyezni az alábbi feltételek mellett:

= a hirdető tudomásul veszi, hogy a Hírlevelet jelenleg már több mint 450 címre küldjük ki, de a címlistánk napról napra nő,

= a címlistán szereplők egyképpen Afrika iránt érdeklődő személyek: kétharmad részben szakemberek vagy nonprofit szervezetek aktív közreműködői, egyetemi oktatók, kutatók, a gazdasági élet szereplői, egyharmad részben egyetemisták vagy PhD. hallgatók,

= a Hírlevél periodika, vagyis rendszertelenül jelenik meg, bár az eddigi gyakorlat szerint havonta többször is kiküldésre kerül,

= A hirdetéseket megismételve (akár többször ismételve) is módunkban áll megjelentetni,

= lehetőség van egyszerű gépelt szövegű, de megszerkesztett, grafikus, sőt színes elemekkel ellátott hirdetéseket is továbbítani (utóbbiakat célszerű pdf-ben megküldeni a számunkra),

= a hirdetések elhelyezéseért cserében szerény költségtérítésre tartunk igényt: A/4 oldalnyi hirdetés elhelyezéséért (minden megkezdett oldalért) az alábbi összeget kérjük

= 8000.- Ft. + 20 % ÁFA (non-profit szervezetek számára, külön kérésre, kedvezményt biztosítunk)

2. AFRIKAKUTATÁS 2005–2008

– megjelenik októberben, kb. 600 old. terjedelemben, 1000 példányban, országszerte kapható lesz a könyvesboltokban (Libri, Lira és Lant, Alexandra, Pult Kft. stb.)

– kiadja: az ELTE Afrikai Kutatási és Kiadási Program (ELTE BTK Új és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék), a Magyarországi Afrika – Dél-Afrika Társaság (MADAT) és a Mundus Magyar Egyetemi Kiadó

– a kötetben hirdetések helyezhetők el az alábbi feltételekkel:

= 1 oldal (B/5 formátum) hirdetés ára: 40 000.- Ft. + 20 % ÁFA (non-profit szervezetek számára külön kérésre kedvezményt biztosítunk)

további információk: Krizsa Márta, info@munduspress.hu

HÍREK

Az alábbi értesítést 2008. június 19-én vettük kézhez Morenth Péter tagtársunktól, azonban azért nem közöltük, mert próbáltunk az adásról részletes beszámolót szervezni, ami azonban nem sikerült.

Ma este kaptam az alábbi üzenetet:

„A héten az ATV Jam című műsorában egy egész délelőttöt szenteltek Afrikának. Az említett műsort az alábbi linken megtekinthetitek:

<http://atv.hu/videotar>

- A titokzatos sziget konzulja megszólal
- Afrika színei: ruhák és ékszerek
- Miért nyomul Kína a fekete kontinensen
- Afrika hangjai
- Afrikai élmények Magyarországon
- Elhagyott gyermekanyák
- Fufut népszerűsít a volt modell
- A szépségkirálynő őszintén az AIDS-ről- címmel

Üdvözlettel,

Péter

KÖNYVEK

Benkes Mihály tagtársunknak 2006-ban és 2007-ben is kötete jelent meg. A könyveket itt ismertetjük, és közöljük a hozzáférés lehetőségét is.

Szuperhatalmak kora (1945–1992), Budapest, AbiPrint Kiadó, 308 old., bibl. 285–294. old., ára 2200.- Ft. (beszerezhető: 1054 Budapest, Bank u. 4., tel: 354–1515, fax: 354–1514, info@abiprint.hu)

Jelen kötet általános áttekintést ad az 1945 utáni nemzetközi politikai viszonyokról. A második világháború vége, amely egyben a nukleáris korszak kezdete, a politikai világrendben is változásokat jelentett. Az európai államok meggyengültek, ugyanakkor két, ideológiájában és világról alkotott felfogásában egymástól gyökeresen eltérő szuperhatalom emelkedett ki: az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió. A két világhatalom egységes politikai és katonai blokkot szervezett ma-

ga köré, megteremtve ezzel a blokklogika alapjait, állandósítva a fojtogató hidegháborús helyzetet.

Benkes Mihály hatalmas háttéranyag birtokában ad alapos áttekintést az 1945-öt követő geopolitikai helyzetről, részletesen elemezve a különböző kontinenseken (Afrika, Ázsia, Amerika) zajló folyamatokat, mindezt kapcsolva a történelem „főáramába” tartozó eseményekhez. A Szovjetunió összeomlását követően sokan úgy gondolták, hogy az egységesülő Európa, a globalizációs trendek, az USA vezető szerepének megteremtése megoldja a világ problémáit. Ma már tudjuk, hogy ez nem így történt, újabb kihívások jelentek meg, amelyekre jelenleg még nem tudunk megnyugtató válaszokat adni.

Helyzetkép Fekete-Afrikáról: politikai afrikanisztikai tanulmányok, Budapest, ELTE BTK MTT Tanári Tagozat, 2006, 151 old, bibl. 119–128. old., ára: 1590.- Ft. (beszerezhető: drsabolcs@ludens.elte.hu)

A Történelemtanári Továbbképzés Kiskönyvtára-sorozat 43. része Fekete-Afrikával foglalkozik, a politikai afrikanisztika területéről gyűjt érdekessé, látókört bővítő tanulmányokat. A kötet kiemelten politikatörténeti szempontból tárgyalja Afrika történetét, az utóbbi, mintegy másfél évszázadra visszamenőleg. Benkes Mihály könyve átfogóan foglalkozik az Afrikát érő kihívásokkal, kiemelt figyelmet szentelve a biztonságpolitikai kérdéseknek.

TEREPEN

utazások, terepmunkák, csereprogramok, vendégtanárságok

György Zsombor tagtársunk nemrégiben Etiópiában és Ugandában járt. A *Magyar Nemzet*ben megjelent tartalmas, igencsak figyelmet érdemlő cikkeit itt utánközlés formájában tesszük közzé.

UGANDA, AHOL MILLIÓK SZÁMÁRA MINDENNAP A TÚLÉLÉS A TÉT (1.) – SZEVASZ FEHÉR EMBER!

Mióta Joseph Kony hadúr Szudánba és Kongóba tette át bázisát, az észak-ugandai Guluban viszonylagos nyugalom honol. Viszonylagos, mert a helyzet az Úr Ellenállási Hadseregének elvonulása után is drámai, és irracionális felfoghatatlan egy európainak. Pillanatfelvétel egy országról, ahol több mint kétmillióan várják menekülttáborokban sorsuk jobbra fordulását, miközben nemcsak a milíciák, hanem az AIDS, a malária és a kolera is tizedeli őket.

Valóságos dráma játszódik a szemünk előtt. Békés asszonyokra a bozót-ból előugorva vetik rá magukat a borotvaéles pangával (ami olyan, mint a machete) felfegyverzett lázadók, majd magukkal ragadják és messzire viszik őket. Aki elesik, abba nagyot rúgnak, aki hevesen ellenáll, annak nincs kegyelem. Észak-Ugandában járunk, Gulu város szélén, s amit látunk, szerencsére csak színjáték. A luo nyelven előadott darab azonban valós eseményeken alapul, s a szereplők sem színészek, hanem valódi áldozatok, akik nem is olyan régen átérték a borzalmakat. Az asszonyok, akik közül sokan alig huszonnégy-huszonöt évesek, a kegyetlen támadásairól ismert Úr Ellenállási Hadseregének (Lord Resistance Army – LRA) foglyai voltak hosszú-hosszú esztendőkön át. Sokukat a lázadó csoport háttérbázisának számító Dél-Szudánba hurcolták, ahol „férjhez” adták, szexrabszolgaként tartották, sőt háborúskodásra kényszerítették őket. Egyikük, Florence bevallja, embert is ölt, mivel nem volt más választása, csak így tudta megmenteni saját és gyermekei életét. Katonaként kellett szolgálnia Akello Margretnek is, aki 2004 augusztusában szabadult a lázadók keze közül. A huszonnégy éves nő hat kicsit nevel, de csak három az övé, a többiek meggyilkolt testvérének a gyermekei, mindannyian fogságban születtek.

Egy kerek sárkunyóban laknak, ahol kánikula idején elviselhetetlen a hőség, az esős évszakban meg befolyik a víz. Margret elárulja, először is tanulni szeretne, majd egy kis boltot nyitni, ahol magvakkal kereskedhetne. Sorstársa, Aber Grace még ennél is merészebbet álmodik, ő szépségszalont szeretne, persze ha lenne miből és kinek. Alig múlt tízéves, amikor 1995-ben elhurcolták a Gulutól nyolcvan kilométerre fekvő falujából, ahová azóta sem mert visszamenni. „A tettesek itt élnek közöttünk, senki sem büntette meg őket” – mondja. Miközben Aber múltjáról, rokonai, barátai gyilkosairól beszél, arca meg sem rezdül, szemében nem látszik sem tűz, sem gyűlölet. Csak szavainak súlya nehezedik rám – a katonaélet keménységre tanította. Úgy véli, ha visszatérne falujába, hamarosan megölnék a lakosok között megbúvó lázadók, s nem akadna senki, aki segítene neki. Hiszen a fogságban eltöltött évek örök megbélyegzettséget jelentenek: az LRA szökött fogolynak, az emberek és a helyi hatóságok pedig a véreskezű támadók segítőinek tekintik a lányanyákat. A megbélyegzettség nemcsak a fiatal asszonyokat, hanem a kisgyermekként elrabolt s katonaként bevetett fiúkat is sújtja. Egyikük, Daniel Opio most szintén Guluban él, ő egy kis földterületről álmodik, olyanról, mint amelyet hátra kellett hagynia falujában. A huszonhat éves fiatalember arcát nem törte meg a gyermek katonaként eltöltött tizenegy kemény év és a sok veszteség, kölyöknek tűnik, pedig három gyermek édesapja. Azt tudja, hogy melyik évben született, de azt nem, hogy mikor van a születésnapja. Több rokonát a lázadók ölték meg, feleségét viszont a kormányerők, amelyek lecsaptak az LRA alakulataira, s Danieléket is ellenségeiknek vélték.

„Helikopterekkel jöttek, lőttek ránk” – emlékezik vissza a férfi a napra, amikor menekülés közben elveszítette asszonyát, s ő maga is megsebesült. Három golyó fűrődött a lábába, azóta sem volt lehetősége, hogy kioperáltassa azokat. Észak-Ugandában, Dél-Szudánban, Kongóban, Ruandában mindenkinek megvan a maga drámája, szinte nincs olyan család, amelyet ne érintettek volna a határokon átnyúló konfliktusok.

A folyamatos háborúskodás miatt csak itt, Észak-Ugandában majd két millióan kényszerültek rá, hogy elhagyják otthonukat, tízezernél több embert raboltak el, a harcok halálos áldozatainak száma pedig az egész térséget tekintve jócskán meghaladja a négymilliót. (Az UNICEF – az ENSZ Gyermekvédelmi Alapja – becslése szerint 1995 óta az LRA több mint kilencezer gyermeket rabolt el.) Darfúrt még emlegeti a világsajtó, de Uganda, Dél-Szudán és Kongó hasonló sorsú meghurcolt lányanyáiról, gyermek katonáiról, kiirtott falvairól nem beszél szinte senki. A konfliktus látszólag etnikai alapú, a különbségek azonban minden jel szerint csak ürügyként szolgálnak egyes haduraknak, akik még több pénzre és hatalomra vágynak. Ahogy az 1966-ban az ország élére került Idi Amin Dada is elpusztított mindenkit, aki az útjába állt, úgy a tisztán az acsoli nép képviselőinek uralmára vágyó Joseph Kony, az LRA vezére sem ismer kegyelmet. Néhány hete legfőbb segítőjét is kivégeztette, csak mert nézeteltérésbe keveredtek. Időközben a lázadó alakulatok egy része letett politikai céljairól, és köztörvényes bűnözésből próbálja fenntartani magát. Fosztogatásaiknak és Kony céljainak is az acsoli a legfőbb elszennvedői, akik maguk sem értik, miért nem képesek a kormány- vagy a nemzetközi erők végre pontot tenni a rémálom végére. Persze meglehet, a háború túlságosan is nagy üzlet ahhoz, hogy kikényszerítsék a befejezését, de mindez csak találgatás. Ami biztos: az 1987-ben megalakult LRA és a többi terrorszervezet teljesen leállította a térség fejlődését, s a remek lehetőségek ellenére a befektetők éppúgy nem mernek belépni az északi területekre, mint a turisták. (Külügyminisztériumunk a térséget – Irak, Afganisztán, Gáza és Szomália mellett – az első, vagyis a legveszélyesebb kategóriába sorolta.) Ezért is érezte úgy egy ifjú magyar lány, Schumicky Lilla, hogy hosszabb-rövidebb gambiai, Sierra Leone-i, Burkina Fasó-i és ruandai kitérő után Észak-Ugandában a helye. (Munkájáról lásd korábbi írásunkat: Busszal a frontra. *Magyar Nemzet Magazin*, 2008. január 5.) Lányanyákat segítő tervei azóta elnyerték az Afrikai-Magyar Egyesület (AHU) szakmai és anyagi támogatását is, így munkatársaival immár harminc asszonyt, családjakkal együtt mintegy százhusz embert tudnak felkészíteni arra, hogy idővel megálljanak a lábukon. Az úgynevezett jövedelemgeneráló (IGAP) program égisze alatt tanítják őket, valamint munkát adnak nekik – jelenleg például papírból készítenek ékszereket –, amelyből származik egy kis jövedelmük. A pénz egy részét közösen félreteszik, s reményeik szerint idővel összegyűl annyi alaptőkéjük, hogy valamilyen önálló vállalkozásba kezdhetnek, példá-

ul varrodát nyithatnak. Épp ottjártunkkor, május 10-én adták át ünnepélyesen a közösségi házat, ahol kulturált körülmények között folyhat ezután a tanulás és a munka.

Lilla boldog, hiszen a saját bőrén is érzi az eredményeket. Korábban hónapokon át élt sárkunyhóban, menekülttáborban, mire többedmagával Gulu-ban végre beköltözhetett egy takaros épületbe, ahol kis csapatunkat is elszállásolja. Igaz, víz és villany egyszerre szinte sosincs, de ez már láthatóan nem zavarja a házban élő fiatalokat, megszokták, hogy a petróleumlámpa fényénél is lehet dolgozni, hárombögrényi kútvízzel is egészen jól le lehet mosakodni. Az infrastrukturális hiányosságok ellenére látszólag rendben zajlik az élet a százhuszezres poros városban, a gyerekek futballoznak, a boltokban sokféle áru beszerezhető, sőt még franciakenyeret és fánkot kínáló pékség is üzemel, az itt tevékenykedő külföldiek legnagyobb öröme. Az emberek élete azonban korántsem annyira harmonikus, mint amilyennek a légkondicionált terepjárók üvege mögül tűnik, hiszen tíz- és százezrek kénytelenek naponta akár tíz-tizenöt kilométert gyalogolni környékbeli falvaikból vízért, vagy egész egyszerűen azért, hogy túléljék a lázadók támadásait. Tavaly tavasz óta – mióta Joseph Kony Szudánba és Kongóba tette át bázisát – viszonylagos nyugalom honol, de korábban, az LRA rajtaütései idején megesezt, hogy éjszakáról éjszakára tizenötezer gyermek gyalogolt be a város központjába, ott remélve menedéket. Az egyik óvóhelyként a központi kórház kertje és előtere szolgált, az ott tapasztalható nyomorúságos körülményeket látva elképzelni sem lehet, hol élhetnek ezek a gyerekek, ha ezt a helyet menedéknek tudták tekinteni. A szüléset gyakorlatilag a szabad ég alatt működik, a roskadozó házaknak támaszkodva egy-két napos gyermekeiket szoptató, dédelgető anyák tucatjait látjuk. Belépünk a sebészeti osztály lábadozójába, amely valójában egyetlen hatalmas kórterem. A bűz orrfacsaró. A helyiségben mintegy húsz beteg fekszik, többen közülük mozdulatlanul, ágyukat rozsdá marja, a falakról mállik a festék, gyógyszerekből nagy a hiány.

Néhány hónapja még áram sem volt, Lilláék segítségének hála mostanra legalább a világítást bevezették az épületbe. Az épület oldalában „parkol” a város egyetlen mentőautója – kerekai nincsenek, a belseje üres. Működnek persze főként a fővárosban, Kampalában színvonalas magánklinikák is, ám az átlagember számára megfizethetetlen a napi akár háromszáz dolláros költség. Idős embereket elvéte látni az utcán: kevesen érik meg a békés öregkört. A leginkább kiszolgáltatottak persze a táborokban élő menekültek, akik számára – túlzás nélkül állítható – mindennap a túlélés a tét. Meg kell hagyni azt is, lélekben gyakran az asszonyok tűnnek erősebbnek, hiszen ők még a legnagyobb szenvedés és nélkülözés közepette is képesek munkát találni, pénzt keresni, ha mással nem, hát azzal, hogy a fejükre helyezett nagy sárga kannákkal elképesztő ügyességgel lavírozva vizet szállítanak a jobb módú

házakhoz. A megkeresett néhány shilling jelentős része aztán a kocsmában végzi – ez majdnem mindenhol akad –, hiszen a férfiak Ugandában is gyakran ölik alkoholba bánatukat. Utunk a Gulutól mintegy negyven kilométerre lévő Alero menekülttáborba vezet, ahol több mint negyvenezer szerencsétlen, otthonát veszített ugandai tengeti életét szó szerint a porban. Mindenki sárból tapasztott, kerekre formált, szalmatetős házban lakik, villany kilométerekre sincs, vizet pedig csak a központi kutakból lehet nyerni. A menekülttáborban élő gyermekek kilencven–kilencvenöt százaléka alultáplált, hiszen kizárólag gyökereket és néhány más növényt esznek, hasuk felpuffadt, szemük kisírt. És ami a legnagyobb nyomorúság közepette is csodálatos: mégis képesek mosolyogni, sőt nevetni, amikor megpillantanak bennünket, mintha nemcsak a néhány zsák ruhát és a pár zacskó csokoládét, hanem magát a megváltást hoztuk volna el nekik.

„Hi, Mzungu, how are you?”, vagyis: Szevasz, fehér ember, hogy vagy? – kiáltják felénk, aztán tisztes távolságban megállnak, s kissé félénken méricskélnek bennünket. Nincs senki, sem felnőtt, sem gyermek, aki erőszakos lenne, követelőzne. Az Ugandában eltöltött kilenc nap alatt egyetlen alkalommal sem kértek tőlünk semmit. A hatalmas telepen működik zöldségpiac, épült templom, nyílt élelmiszerüzlet, kocsmá, sőt hotel is, igaz, egyetlen szobával, amelyet, mint megtudjuk, ritkán vesznek ki hosszú időre. Árulnak szárított halat is, ez a legolcsóbb állati eredetű élelmiszer a táborban, ráadásul fehérjedús, mivel tele van férgekkel. Lilla kutyája, Leccó egyszer belakmározott belőle, kis híján el is pusztult.

Az egészségtelen és hiányos táplálkozás miatt legyengült emberek között sokan maláriától, kolerától, tébécétől szenvednek, a háborúskodás sebeit viselik magukon. Lillánál nehéz lenne energikusabb és keményebb lányt találni, de most az ő szemébe is könny szökik, pedig nem először jár itt. Ránk néz, s csak annyit kérdez: „Ugye, már értitek?” Visszakullogunk a klímás buszba, hosszú percekig nem szól senki. A táborból magunkkal visszük Grace-t és gyermekeit, egy menekült családot, amelynek Lillának kunyhót béreltek a városhoz közel, amely ha takarosnak nem is nevezhető, de legalább a környezete kulturált és biztonságos. A család holmija mindössze egy félig töltött, alig tízkilós zsák, valamint néhány tő banánfapalánta. Ez utóbbi igen-csak hálás növény, hiszen a második évtől termőre fordul, s cserében nem kér mást, csak egy kis vizet, amelyet az égiek úgyis megadnak itt az Egyenlítő vidékén. Az utak katasztrofális állapotban vannak, a negyven kilométert majdnem egy óra alatt tesszük meg. Guluban reggel volt áram, feltölthettük a telefonunkat, s most abban reménykedem, estére megjön a víz is, rendesen lemosakodhatunk végre a hosszú nap után.

Tévedtem, marad a bögre és a begyújtós lámpa. Egy indiai étteremben elköltött feledhető vacsora után a Guluban dolgozó ENSZ-munkatársak által szervezett buliban próbáljuk levezetni a feszültséget. A külvárosi villában

működnek az aggregátorok, a tartályokban van elegendő víz, az épület előtt hatalmas terepjárók parkolnak, odabent a bárpult roskadásig tele a legjobb francia és dél-afrikai italokkal, a vendégek pedig láthatóan jól elszórakoznak. Megtehetik, a belterjes, harminc–negyven fős társaság kis túlzással több pénzt keres, mint az összes gului lakos együttléve, a piszkos munkát meg úgyis elvégzik helyettük a jórészt önkéntesként dolgozó megszállott segélymunkások.

(Észak-Ugandában hat–tíz ezer forintnyi az átlagjövedelem, az ENSZ külföldi alkalmazottai pedig négy–hat ezer dollár körül keresnek.) Hamar továbbállunk, pick-up terepjárónkat egyik kísérőnk, a jórészt AIDS-kutatással és a fertőzött betegek kezelésével foglalkozó Joint Clinical Research Centre (JCRC) fiatal orvosa, George Abongomera vezeti. Nagy sebességgel szágulduk a poros utakon, néhányan fent ülünk a platón. Úgy érzem, megszegtünk néhány írott és íratlan biztonsági szabályt. Körülöttünk teljes a sötétség, az ég és a csillagok pedig olyan közeliak, mintha csak a karomat kellene fel-emelnem, s levehetném őket az égboltról. A látvány egészen más, mint idehaza, a kivilágított Európából. A Havanna Club előtt fékezünk le, odabent nemzetközi stílusra hangszerelt funkyszerű zenére tombol a fekete tömeg, a pultnál egymás után bontják a söröket, kissé odébb pedig prostituáltak udvarolják körül kiszemelt ügyfeleiket.

Statisztika erre vonatkozóan nincs, de a hölgyek jelentős része HIV-fertőzött, ennek ellenére külföldiek, például otthon a tisztas családapa szerepében tetszelgő üzletemberek is rendszeresen igénybe veszik egzotikus szolgáltatásaikat, majd szállítják a kórt az öreg kontinensre vagy az Újvilágba. A férfiak érdeklődését láthatóan felkeltik a társaságunkban lévő fehér nők, próbálják táncba vinni őket, de kudarcuk láttán nem lesznek erőszakosak, udvariasan tovább állnak. A rövid éjszakát újabb hosszú nap követi, Lilla és George a Lela Obaro menekülttáborba visz minket, amely annyiban különbözik az Alerótól, hogy itt még kocsma sincsen, de semmi más sem, csak a már jól ismert sárkunyhók mindenfelé. Az odúkat állandóan építgetni, javíthatni kell, s mire az egyik oldalát újra tapasztják, lehet kezdeni a másikat, hiszen a legkisebb vihar is megbonthatja a szerkezetét.

Újabb szindarab következik, ezúttal csak lányokkal, akik – mint megtudom – mindannyian HIV-pozitívak. Az előadás nagyjából arról szól, mennyire fontos, hogy mindenki rendszeresen vizsgáltsa, ellenőriztesse magát, előzze meg a fertőzést, ugyanakkor értse meg azt is, ha netán a teszt pozitív lesz, attól még nincs itt a világ vége, a modern orvoslás szinte csodákra képes. És valóban, George azt mondja, az ARV nevű gyógyszerrel történő kezeléssel hosszú éveket nyerhetnek a betegek, ám akihez nem jutnak el, hamar meghalhat. A betegségről fontos beszélni, mivel még mindig megbélyegzettségnek számít a fertőzés, így aki elkapja a kórt, inkább nem is szól róla senkinek. Óriási dolog, hogy immár aktívan zajlik a megelőző-, felvilá-

gosítómunka, teszi hozzá George. A hivatalos statisztikák szerint Ugandában a lakosság majd tíz százaléka fertőzött, de az orvos szerint az olyan zárt közösségekben, mint a menekülttáborok, az arány magasabb. Aki vállalkozik rá, azon gyors tesztet végeznek a helyszínen, így egy apró szűrást és három perc várakozást követően kiderül, elkapta-e az illető a kórt. Az emberek hosszú sorokba rendeződve várokoznak a vizsgálatra, sokak kisgyermekeket tartanak a kezükben, hiszen tudják, hogy a betegség nem válogat. Az első tizenöt teszt eredményét várjuk meg, ebből három pozitív, vagyis a nem reprezentatív felmérés húszszázalékos fertőzöttséget mutat. A papírcsíkokon nevek nem, csak számok szerepelnek, de a regisztrációk alapján a JCRC munkatársai azonosíthatják az azokhoz tartozó személyeket. George-tól megtudjuk, hogy akiknél pozitív eredményt mutat a teszt, azoknak a mintáit beviszik a laborba, hogy hiteles vizsgálatot is végezzenek, de az esetek kilencvenkilenc százalékában ugyanaz az eredmény. A kezelés és a gyógyszer ingyenes, ám a rendelő tizenöt kilométeres távolságban fekszik, s nem minden beteg hajlandó vagy képes – jobb híján – legyalogolni rendszeresen ezt a távolságot. Pedig felépült egy kicsi kórház a táborban is, de egy ülőpadon és egy blues-koncertre hívogató plakáton kívül semmi sincs a romos házban, háziorvos nem rendel erre felé. Sokáig kút sem volt, aztán fűrtak, így ma már legalább a vízért nem kell kilométereket vándorolni. Máshol ennél is rosszabb a helyzet. A szomszédos Pader megyében például még nem működik NGO (nem kormányzati szervezet), hiszen a ma is zajló hadműveletek még a merészebb önkénteseket is elriasztják. Lilla egyik kollégája decemberben elment felmérni a terepet, de golyó ütötte lyukakkal a kocsiján tért vissza. *(Folytatjuk)*

UGANDA, AHOL MILLIÓK SZÁMÁRA MINDENNAP A TÚLÉLÉS A TÉT (2.) – FUTÓTŰZ

Túlzás nélkül állítható, hogy az Afrika szívében fekvő Uganda földi paradicsom, a fekete kontinens Svájca lehetne, ha az emberek nem tennék pokollá. A festői szépségű országot dús erdőkkel, remek termőföldekkel, csodás vizekkel és kellemes éghajlattal ajándékozta meg a természet, egyelőre azonban kell egy kis kalandvágy a feltérképezéséhez.

Ugandában, mint Afrikában majdnem mindenhol, katasztrofálisak a közlekedési viszonyok, de egy magyar futballedzőnek köszönhetően legalább újra jár a vonat. Az egykor a Fradit és a Sopront irányító, majd a válogatottban Lothar Matthäus segítőjeként tevékenykedő László Csaba immár második éve él Kampalában, s mint elárulja, családjá annyira megszerette az itteni életet, hogy már nem is akar máshol élni. A ragaszkodás persze érthető, elvégre az edző valódi sztár az országban, nem tud úgy kimenni az utcára,

hogy ne csoportosuljanak köré öt éljenző tömegek, ráadásul ismét teli stadionok előtt játsszák a meccseket. A vasútvonalak feltámasztása valójában ennek köszönhető, hiszen annyian akarják előben látni a mérkőzéseket, hogy másként nem oldható meg a drukkerok szállítása. A negyvenhárom éves edző boldog embernek tűnik, s ma már mosolyogva mesél első megpróbáltatásairól.

Bőven érték meglepetések, hiszen Afrikában kissé másként gondolkodnak az emberek a pontosságról, a tisztaságról, a precizitásról, mint a Székkelyföldről indult szakember korábbi állomáshelyén, Németországban. A küldetés azonban éppen ettől volt szép. Mint meséli, az első edzést délelőtt tízre hívta össze, azonban a játékosok csak egy óra körül szállingóztak be a stadionba, elvégre bolond, aki ebéd előtt, korgó gyomorral nekiáll kergetni a labdát. Odafordult helyi segítőjéhez, hogy megkérdezze, mennyi is az idő, mivel a mutatókra nézve nem hitt a szemének, ám az asszisztens a legnagyobb természetességgel azt felelte: nem tudja, hiszen nincs elem az órájában. Mint kiderült, ez itt természetes dolog, hiszen a karórát nem az idő mérésére használják, inkább csak dísz vagy még inkább státuszszimbólum. De László Csabának arról is meg kellett győznie némelyik játékosát, hogy saját magának és környezetének is jót tesz, ha az edzés vagy mérkőzés végeztével lemosakszik, s csak ezt követően megy társaságba. Néhány hónapja megesett az is, hogy az egyik válogatott focista otthon felejtette az útlevelét, s azt mondta, csak hazaugrik érte. Azóta sem látták. A kezdeti nehézségek ellenére azonban mostanra egészen jól összeszokott a társulat, a játékosok elfogadják, tisztelik mesterüket, aki bátran meri állítani, hogy immár Kelet-Afrika legjobb futballcsapatát irányítja, amely számára nem lehetetlen a világbajnokságra való kijutás sem. Szerződése 2010-ig szól, s mint mondja, nem a pénz, hanem a kihívás élteti, meg persze az, hogy nagyon megszerette Ugandát. A közelmúltban szaúd-arábiai szerződést ajánlottak neki a mostani fizetése többszöröséért, de nem fogadta el. Dél-Ugandában persze össze sem hasonlítható az élet azzal, amilyen körülmények között az északi, polgárháborús területek lakói és menekültjei kénytelenek létezni. A főváros és környéke afrikai viszonylatban kifejezetten fejlettnak és gazdagnak számít. Gulu – ahol az előző napokat töltöttük – körülbelül 320 kilométerre fekszik a fővárostól, s bár sofőrünk mindent megtesz, hogy haladjunk, így is csaknem nyolc órát zötykölődünk a kisbuszban, mire Kampalába érünk.

Délre tartva nyomát sem lelmi az északon látott sárkunyhóknak, menekülttáboroknak, annál több üzlet, ápolt közpark, elegáns golfklub és takaros villanegyed tűnik fel. A másfél milliós fővárost Afrika New Yorkjának nevezik, ami némileg túlzó megállapítás ugyan, de tény, hogy a kontinensen talán nincs még egy olyan város, amelyben ennyi bank, szálloda és nemzetközi vállalat székhelye lenne. A település szélén szinte egy egész dombot megvett magának a Hilton, hogy ott építse fel egyik legnagyobb komplexumát, míg

riválisa, a Sheraton Kampalában üzemelteti legjobb hoteljét Afrikában. Ne csodálkozzunk ezen – mondja egy Nyugat-Európából érkezett, néhány hónapja Ugandában dolgozó kapcsolatunk –, a fél világ pénzét itt mossák tisztára. Persze rögvest hozzáteszi, hogy ezt csak háttér-információnak szánja, névvel természetesen nem vállal semmilyen nyilatkozatot. Többen is megerősítik, hogy Kampala sok európai és amerikai üzletembert ragad magával, a szó szoros értelmében is. A városban ugyanis jó a közbiztonság, s minden elérhető: a nyugati színvonalnak mindenben megfelelő éttermek, kávézók és más szolgáltatások várják őket az otthoni árak töredékéért, ezzel együtt az alkohol, a drog és a prostituáltak piaca is felkészült az érkezésükre. A gazdag fehérek pedig – a gyarmatosítók magabiztosságával – sokat meg is engednek maguknak. Az elegáns szállodák bárjaiban szinte sorban állnak a testüket áruként kínáló hölgyek, akiknek a riportunk első felében említett JCRC (Joint Clinical Research Centre – jórészt AIDS-kutatással és a fertőzött betegek kezelésével foglalkozó szervezet) felmérései szerint nemritkán hat-hét kliensük is akad éjszakánként. „Munkájuk” illegális, s bár a kormány rendre látványos lépéseket tesz a prostitúció felszámolása vagy legalábbis a lányoknak a fővárosból való kiszorítása érdekében, lényegében elnézik jelenlétüket. (Sőt a kenyai határon található Malaba város önkormányzata még meg is adóztatja őket, kilencezer shillinget, mintegy kilencszáz forintot kérve tőlük munkába állás előtt.) Bevételeik magasak, hiszen egy este akár száz dollárt is megkereshetnek, annyi pénzt, amennyit az átlagnál jobban megfizetett kampalai hivatalnok havonta hazavisz. Az egyik angol nyelvű helyi lap, a *The Monitor* a minap számolt be egy korábban tanárként dolgozó hölgy, Joyce Namulondo döbbenetes történetéről, aki, mivel nem tudott megélni a 130 ezer shillinges (13 ezer forint) fizetéséből, prostituáltnak állt, s most másfél millió shillinget is megkeres, ami errefelé nagyon sok pénznek számít. A magas nyereség azonban magas kockázattal jár: az AIDS futótűzként terjed az érintettek körében, tíz lányból egy biztosan fertőzött. (Igaz, az összességében tíz százalék alatti fertőzöttséget mutató ugandai statisztikák még mindig sokkal kedvezőbbek, mint például a sváziföldi vagy a botswanai adatok, ahol majdnem negyven százalékos az arány.) Hivatalosan nem erősítették meg, de kampalai pletykák szerint a bódítószerek pusztító hatása és az AIDS miatt a mzunguk, vagyis a fehér emberek egyre nagyobb számban fejezik be három–négy kint töltött év után ugandai, egyben földi pályafutásukat. Muzulmán körökben persze szigorúbbak a szabályok, azonban mindössze a lakosság tíz százaléka követi az iszlámot, a többség keresztény, illetve törzsi vallású. Egyes mozlim országok, főként Líbia ennek ellenére próbál teret hódítani az országban.

Kampalában maga az arab ország vezetője, Muamer el-Kadhafi építtetett mecsetet, amely most az ő nevét viseli, a legsikeresebb üzletemberek azonban az indiaiak. Csak a főváros környékén mintegy százezren élnek, hindu

templomokat emeltek maguknak, éttermeket, pénzügyintézeteket nyitottak, s mivel szinte minden jó „bizniszt” ők fölöznek le, a lakosság alaposan meg is utálta őket. A zajos városból délnyugat felé vesszük az irányt kisbuszunkkal, az Egyenlítő átlépve a kongói határ térségébe tartunk, a világon fellelhető hegyigorilla-állomány majd felénk, mintegy háromszáz egyednek otthont adó Bvindi Nemzeti Parkba.

Az érintetlen esőerőbe tízórás autót vezet, ennek utolsó harmada rázós földúton – talán ennek a számlájára írható, hogy kevés turista utazik a különben csodálatos természeti szépségekkel megáldott területre. Buhoma faluban három bungalószerű szálláshely várja az ide érkezőket, ám több a fegyveres őr, mint a vendég. Bár a gorillákkal sem árt az óvatosság, a készség nem a vadvilágnak, sokkal inkább a lázadók jelentette veszélynek tudható be, hiszen a helyi hatóságok mindent elkövetnek, hogy ne ismétlődessen meg az 1999-es vérengzés.

Kilenc esztendeje március elsején mintegy száz fegyveres lázadó hatolt be a faluba az alig néhány kilométerre lévő Kongói Demokratikus Köztársaság felől, a szálláshelyeket felgyújtották, tizenhét turistát pedig túsul ejtettek, majd az erdőbe hurcoltak. Nyolcat közülük – négy britet, két amerikai és két új-zélandit – machetékkel feldaraboltak, egy ugandai férfit pedig elevenen elégettek. A pusztításnak ma már nem látni nyomát, ám a területet azóta folyamatosan hatvan, gépfegyverekkel felszerelt katona őrzi. Önálló túrázásra sincs lehetőség, a tábor szélén udvariasan, de határozottan fordítanak vissza bennünket a fegyveresek, mondván, éppen esznek a gorillák. Kisebb, körülbelül kétórás kirándulásért személyenként tíz dollárt kérnek, ebben már a túravezetés és két fegyveres kísérő is benne foglaltatik. Utóbbiakról a biztonsági helyzetről érdeklődöm, de csak annyit érek el, hogy mosolyt csalog kemény arcukra: azt mondják, minden rendben van, csupán néhány orvvadászt kell kikísérniük a parkból néha. A falutól két-három kilométerre pigmeusokkal találkozunk, akiket – mint vezetőnktől, Servanttól megtudjuk – 1989-ben telepített ki a kormány az őserdőből, természetvédelmi okokra hivatkozva. Ezen a környéken hetvenen laknak, de több kisebb csoportjuk található a környéken, az ugandai és a kongói oldalon egyaránt, többségük viszont (mintegy százötvenezen) jóval nyugatabbra él. Kiűzetésük óta kénytelenek voltak hozzászokni a falusias életmódhoz és a hozzájuk tévedő turistákhoz, akiket sajátos, de népcsoportjukra valójában nem jellemző táncokkal köszöntenek. Bár az előadás igazán kedves és látványos gesztus, mégis úgy érzem magamat, mintha skanzenbe tévedtem volna. Pénzt azonban nem kérnek, egyáltalán nem erőszakosak, csak faragványaikat kínálják megvételre elképesztően alacsony áron. Aki azonban biztosan akar látni hegyi gorillát is, annak mélyen a zsebébe kell nyúlnia: félnapos túra az ismert élőhelyeikre ötszáz dollárba kerül személyenként, amiből állítólag jut támogatás a falusiaknak is. A Bvindi Nemzeti Park híven tükrözi Uganda helyzetét, amely túlzás

nélkül állítható, hogy földi paradicsom, Afrika Svájca lehetne, ha az emberek nem tennék pokollá. Éhínségről beszélnünk sem kellene, hiszen a kedvező éghajlatnak köszönhetően banán, ananász és sok más pazar gyümölcs megterem minden mennyiségben, a hatalmas zöld réteken lehetőség nyílik állatok tartására, a csodás őserdők, impozáns hegyek, a festői szépségű Fehér-Nílus és a világ második legnagyobb területű édesvízgyűjtője, a Viktória-tó turisták tömegeit vonzaná ide. Ehhez képest polgárháború, elszigeteltség és terrorveszély tartja szorításában az országot. Talán majd, ha felnőnek az utak szélén mindenhol kedvesen mosolygó és integető kisgyerekek, s ők dönthetnek arról, milyen országban akarnak élni, nem követik el ősök hibáit.

Szerző: György Zsombor. Megjelent: *Magyar Nemzet Magazin*, 2008.05.24. és 2008.05.31.

EMLÉKEZÉS

Az *Afrika Tanulmányok* legújabb (2008. II. évf., 2. szám) közölte *Ellelenszélben. Füssi Nagy Géza, az Afrika-tudós alakjára emlékezve* című írásomat, amelyhez egy bibliográfia is tartozott, és amely azt hivatott megmutatni, hogy szerencsés időszakokban igen jelentős számú Füssi-produkciót volt módomban megrendelni és közölni, mi több, Füssi Nagy Géza valamennyi idegen nyelvű publikációja az AKP működése idején született, mégpedig személyes kérésemre. Sajnos az egyébként kiváló pécsi periodika még kiválóbb szerkesztői ezt a mellékletet megkérdőjelezésem nélkül elhagyták, és így a dolog némileg értelmetlenné vált. Ezért itt elektronikus formában küldöm el az eredeti változatot mindazoknak, akiket a dolog esetleg eredeti formájában érdekel. *(Biernaczky Szilárd)*

ELLENSZÉLBEN

Füssi Nagy Géza, az Afrika-tudós alakjára emlékezve

Füssi Nagy Géza afrikanista kutató, az ELTE BTK tanára igen korai távozása minden bizonnyal jelentős űrt hagy maga után. Nemcsak az „afféle” nekrológ ízű formula értelmében, hanem a legvalóságosabb napi gyakorlat jegyében is. Bár úgy vélem, szinte iskolát hagyott maga után, legalábbis jó néhányan formálódtak afrikanistává (tanítványai vagy érdeklődésük okán hozzá kapcsolódó fiatal oktatók, kutatók) 1994-től működő oktatási prog-

ramja mentén, és így létezik tehát egy jelentős lélekszámú „utánpótlás”, mégis az a tudás, amint magával vitt, sajnos még jó ideig pótolhatatlan lesz.

Sárkány Mihálynak a sírnál elmondott beszédéből megtudhattuk, hogy Bodrogi Tibor már a negyvenes évek végétől, de még inkább 1960-tól megfigyelhető (részbeni) afrikai törekvései nyomán 1969–1970-ben állt össze az a Füssi Nagy – Ecsedi Csaba – Sárkány-féle triász, amihez jómagam évekkel később véletlenszerűen kapcsolódtam. Elsősorban annak hatására, hogy a Kodály-tanítvány Grabócz Miklós, a Magyar Rádió Népzenei Rovatának egykori vezetője egy UNESCO konferenciáról hazaérkezve megbízást adott a számomra (mint egyéni levelező néprajz szakos hallgató számára, aki zenei diplomával is rendelkezik) egy afrikai (hagyományos) zenei sorozat elkészítésére. A sorozat 35, majd további 5 előadása elkészült (1977–1978). És a következmények következménye: javaslatomra 1982-ben a Folklóre Tanszék mellett vezetésemmel megalakult az ELTE Afrikai Kutatási Program (röviden csak: AKP), amely rövidesen (e cikk szerzője álláshelyének áthelyezésével egyetemben) az ELTE TTK Regionális Földrajzi Tanszékre került, Sárfalvi Béla professzor áldásos elnöki hatáskörébe.

Együttműködésem Füssi Nagy Gézával (amint Ecsedyvel, Sárkánnyal és sokan másokkal is) tehát az AKP tevékenységével összefüggésben a nyolcvanas évek elején váltott át aktívabb formába. Bár minden bizonnyal az említett triász már a hetvenes években kísérletet tett a hazai érdektelenség és tehetetlenség áttörésére, az AKP létrejötte ezt a törekvést még inkább felerősítette. Mostanában azt is sokszor elmondtam: a különféle szakterületekről érkezett kutatók e szabad társulása (néprajzosok, irodalmárok, történészek, politológusok, közgazdászok mellett agrárkutatók, orvosok, mérnökök) 1982-ben, 1984-ben és 1989-ben három sikeres nemzetközi konferenciát szervezett (nem csekély sajtóvisszhanggal), amelybe Füssi, Ecsedi vagy Sárkány mellett például a folklorista Voigt Vilmos vagy az akkor még fiatalnak számító történész, Búr Gábor is bekapcsolódott. Kísérlet történt egy nemzetközi afrikai folklór társaság létrehozására is, amely azonban Köpeczi Béla akkori oktatási miniszter jó szándéka ellenére megbukott, mert a magyar törvények nem tették lehetővé külföldi tagok felvételét tudományos társaságba (legalábbis ez volt az elutasítás hivatalos indoka).

Ha most leülhetnék, még egyszer, Géza mellé, könyvekkel zsúfolt egyetemi szobáscskájában, egy kis tea melletti csevelyre, biztosan ő is büszkén emlegetné, hogy együtt rendeztük pl. azt a tudományos ülést, amelyen Bodrogi Tibor a halála előtt három héttel utoljára szólalt meg mint etnológus, s hogy mi rendeztünk az emlékére egy másik konferenciát (talán az egyetlen ebben a műfajban). Hogy a harmadik konferenciánkon (amelynek az igazi hozadéka, a nemzetközi figyelem középpontjába való kerülés, egyébként a rendszerváltás hatására rövidesen semmibe ment) mintegy 430 résztvevővel

számolhattunk, közülük majd háromezren voltak külföldiek, százharmincan pedig Afrikából érkeztek (még az ENSZ szakosított afrikai gazdasági szervezetének főtitkárát is a résztvevők között üdvözölhattuk). Aztán persze együtt szomorkodnánk, hogy a második és a harmadik konferencia hatalmas anyagát (82, illetve 300-nál több dolgozat) már a változások körülményei között nem tudtuk kiadni. De azt is számba vehetnénk, Géza (amint más magyar afrikai érdeklődésű szakemberek) számos dolgozata, írása is a nyolcvanas években éppen az AKP hatására született (Füssi Nagy valamennyi idegen nyelven megjelent dolgozata, bár egy közülük kéziratban maradt, ugyancsak ennek a korszaknak a terméke). És hogy sajnos ennek az éltető forrásnak a megszűnése (véglegesen 1992–1993-ban) minden bizonnyal hozzájárult a következő közel másfél évtized kiüresedéséhez.

Összegezve az elmondottakat, megállapíthatjuk, Füssi Nagy Géza tudományos munkássága nem csekély, négy önálló könyv, egy vaskos kötetre való (és kiadásra váró) tanulmány, fordítások, szócikkek (Világirodalmi Lexikon, Nagylexikon), könyvismertetések és népszerűsítő írások. Mindemellett ez a munkásság a többszörösére nőhetett volna, ha barátunk és kollégánk (mi magunkhoz hasonlóan) tevékenységét nem egyfajta légüres térben végezte volna. Tanulmányainak, könyvismertetéseinek kiadási helyét és időpontját számba véve, láthatjuk, szinte kizárólag éppen adódó publikációs lehetőségek jegyében születtek. S ezek a lehetőségek bizony számára (ahogy mindannyiunk számára is) igen szűkösek voltak. Füssi esetében az AKP lendületéből adódó kötetek, különszámok (*Africana/Budapest* 1984 és 1986, *Helikon* 1986, *Neohelicon* 1989, *Artes Populares* 10–11, 1986) és néhány alkalmi megbízás különféle egyetemi, akadémiai rendezvények, évfordulók kapcsán.

A legutóbb lezajlott afrikanisztikai találkozók, konferenciák (még a hatvanéves Füssi Nagy Géza tiszteletére, életében rendezett konferencián) is már idéztem azt a nyolcvanas évek közepén lezajlott drámai beszélgetést, amelyen Hajdú Péter finnugrista nyelvész, akadémikus, az MTA első osztálya akkori elnöke, Füssi Nagy és közöttem került sorra. Az akadémia nagytekintélyű fura-ura lényegében kertelés nélkül kimondta: márpedig az afrikanisztika mint tudomány kisdud e hazánkban nem létezik.

Felerősítette ezt az a helyzet, hogy az 1990-et követő időkben, amikor a rendszerváltás nyomán Magyarország mozgástere beszűkült, érdeklődése az ún. tengerentúli kultúrák iránt megszűnt, az AKP rövidesen elsorvadt. A hiátust betöltendő (e sorok írója javaslatára) Füssi Nagy 1994-ben létrehozta Sárkány Mihály, Benkes Mihály, továbbá tanítványai és ifjú oktatótársai (követői) segítségével a Magyar Afrika Társaságot, amely rendezett néhány tudományos ülést, majd utóbb, 1998-ban kihozta az *Africana Hungarica* két számát. Igazából azonban a Társaság életét (elsősorban anyagiak híján) nem sikerült folyamatossá tenni.

Ahogy én ma látom, amíg egyik oldalon, mondhatnánk, az oktatási és tudományos kormányzat teljes siketsége mutatkozott meg, a másik oldalon viszont azt kell látnunk, Füssi Nagy nem volt harcos természet. A máris megjelent vagy a sírnál elhangzott különféle személyes vallomások jól mutatják, milyen mélyen a tudományához és egyúttal a hallgatóihoz kapcsolódó tanáregyéniség volt (igen sok órát tartott, sokféle témában, és a hallgatókra, a hosszú időn át kapott visszajelzések szerint, igen meggyőző erővel hatottak az előadásai). Másrészt láthattuk, ha feladata támadt, milyen szorgalommal látta el feladatát (az AKP kiadványai, különszám-vállalkozásai esetében egy-egy tanulmány mellett mindig tucatnyi könyvismertetést is készített).

De, amint mondtuk, nem volt harcos természet. 2002-től meghívására jómagam is csatlakoztam egy órával (bevezetés az afrikai folklórba) a bölcsészkar oktatási programhoz. Ettől kezdve rendszeresen találkoztunk, és szinte hetente konzultáltunk. Számtalanszor próbáltam buzdítani, hogy járjon rendszeresen a dékán, a dékáni vezetés nyakára, próbálja meg a programot átmenteni az új időkre. Egy alkalommal egy órá után összegyűltek a programba bekapcsolódott fiatal kollégák, órát adó kutatók, doktoranduszok, és a téma az volt, hogyan lehetne Füssi tanár urat rávenni, tegyen lépéseket a program megmentésére. Sajnos nem sikerült őt mozgásba hozni. Azt állította, hogy a karnak látnia kell, mekkora az érdeklődés a témakör iránt (kétségkívül, néha több százas volt az éves jelentkezés a program által irányított kurzusra), ha a dékán akar valamit, majd megkeresi őt. Vélhetően ennek a kissé megkeseredett, visszahúzódo magatartásnak volt a következménye, hogy minden noszogatásunk ellenére sem nyújtott be kandidátusi (illetve utóbb PhD) dolgozatot, jóllehet a fokozatot bármelyik könyvére megkaphatta volna.

A 2004-ben elinduló aktivizálódás, amely pl. most azt is lehetővé teszi, hogy egy évente négyszer megjelenő folyóiratba írhatom emlékezéseimet, láthatóan nagy hatással volt rá. A hatvanéves születésnapjára szerveződött tudományos ülészak nemcsak meghatotta, de sokszor úgy éreztem, őt is lázba hozza. Végtelenül kár, és úgy hiszem, mindannyiunkat ma is megrendít, ha arra gondolunk, hogy egyébként tanárként oly rendkívül nyitott barátunk sajátos személyes zárkózottságában, úgy bánt (egyébként könnyen gyógyítható) betegségével, hogy a végén az bánt el vele.

Embersége, tanári és kutatói szerepvállalása mindenképpen megérdemli, hogy összegyűjtött írásait a közeljövőben közreadjuk, nem egyszerűen csak emléke ápolásaként, hanem azért is, hogy szellemi hagyatéka eljuthasson mindenkihez, akire Afrika valamilyen módon vonzerőt gyakorol.

BIBLIOGRÁFIA

(e műjegyzék azokat a publikált, kéziratban vagy előkészületben lévő címet tartalmazza Füssi Nagy munkásságából, amelyek az AKP működésének hatására vagy egyenesen e cikk szerzőjével való együttműködésből született, illetve az egykor megindult, az új évezred elején két új kötettel gyarapodó sorozat – Hagyományos Kultúrák a Mai Afrikában – darabjaként vár kiadásra)

BIERNACZKY Szilárd – FÜSSI NAGY Géza – KUN Tibor

1984 négritude, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 9. kötet, N–O, 143–150. old.

BIERNACZKY Szilárd – FÜSSI NAGY Géza

1992 szoto irodalom, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 14. kötet, SVÁB–SZY, 706. old.

1992 szuahéli irodalom, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 14. kötet, SVÁB–SZY, 795–802. old.

1993 Tanzánia irodalma, *Világirodalmi Lexikon*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 15. kötet, TA–TZ, 138–141. old.

FÜSSI NAGY GÉZA

1984 The Ethnic Situation in East Africa and the Folklore Figure of Liongo Fumo, *Artes Populares* (Budapest), 10–11, 499–504. old.

1984 Kotlyar, E. S.: Mifi i skazki bushmenov, *Africana/Budapest*, 1, 129–130. old. (ism.)

1984 Udechukwu, Obiora: Selected Sketches 1965–83, *Africana/Budapest*, 1, 135–136. old. (ism.)

1984 Olderogge, D. A – Brauner, S. (eds.): Sozialer Wandel in Afrika und die Entwicklung von Formen und Functionen afrikanischer Sprachen, *Africana/Budapest*, 1, 141. old. (ism.)

1984 Sledzevski, I. V.: Hausanskije emirati severnoy Nigerii, *Africana/Budapest* 1, 142. old. (ism.)

1984 Ksenofontova, N. A.: Narod Zimbabwe. Ocherki sotsialno ekonomicheskoy istorii, *Africana/Budapest*, 1, 142–143. old. (ism.)

1984 Cliffe, L. – Coleman, J. S. – Doornbos, M. R. (eds.): Government and Rural Development in East Africa, *Africana /Budapest*, 1, 143. old. (ism.)

1984 Kiselyov, G. S.: Hausa, Ocherki etnicheskoy, sotsialnoy i politicheskoy istorii, *Africana/Budapest*, 1, 144. old. (ism.)

1984 Ponomaryov, D. K.: Organizatsia i razvitie nauchni issledovanii v Afrike 1960–1970, *Africana/Budapest*, 1, 144–145. old. (ism.)

1986 Ethocultural Processes in East Africa, *Africana/Budapest*, 2, 52–58. old.

1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka, 19th Century Swahili Popular Poetry, *Africana/Budapest*, 2, 138. old. (ism.)

1986 Shaaban Robert életműve a szuahéli irodalomban, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), 3–4, 359–376. old.

- 1986 Ulla Schild: The East African Experience: Essays in English and Swahili Literature, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 519–521. old. (ism.)
- 1986 Nyikiforova, I. D. – Nyikulin, N. I. (red.): Szovremennije literaturi Azii i Afriki i ideologicseszkaja borba, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 526–529. old. (ism.)
- 1986 Zsukov, A. A.: Kultura, jazik i literatura szuahili (Dokolonialnoj period), *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 529–531. old. (ism.)
- 1986 Spanyolov, G. A.: Religii sztran Afriki, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 531–532. old. (ism.)
- 1986 Olderogge, D. A. (ed.): Etnicseszkaja isztorija Afriki (Dokolonialnij period), *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 532. old. (ism.)
- 1986 Jan Knappert: Four Centuries of Swahili Verse. A Literary History and Anthology, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 533–536. old. (ism.)
- 1986 Jan Knappert: Epic Poetry in Swahili and Other African Language, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 538–539. old. (ism.)
- 1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka. 19th Century Swahili Popular Poetry, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 539–541. old. (ism.)
- 1986 Kotljár, E. Sz.: Mif i szkazka Afriki, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 550–552. old. (ism.)
- 1986 Rajmund Ohly: Aggressive Prose. A Case Study in Kiswahili Prose of the Seventies, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 567–569. old. (ism.)
- 1986 Günther Trenz: Die Funktion englischsprachiger westafrikanischer Literatur, *Helikon. Világirodalmi Figyelő* (Budapest), XXXII, 3–4, 571–574. old. (ism.)
- 1986 G. S. Kiseliev: Hausa. Ethnic, Social and Political Essays, *Africana/Budapest*, 2, 136. old. (ism.)
- 1986 Mohamed H. Abdulaziz: Muyaka, 19th Century Swahili Popular Poetry, *Africana/Budapest*, 2, 138. old. (ism.)
- 1989 The Rise of Swahili Literature and the Oeuvre of Shaaban bin Robert, *Neohelicon* (Budapest), 16, 2, 39–58. old.
-
- 2008 *Etnokulturális folyamatok Kelet-Afrikában. Összegejtött tanulmányok*, Budapest, Afrikai Kutatási és Kiadási Program – Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, kb. 400 old. (előkészületben)
- 2009 *Ethnocultural Processes and East Africa. Collected Studies*, Budapest, Afrikai Kutatási és Kiadási Program – Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, kb. 400 old (előkészületben)
- m. s. *Processes of Ethnic Integration in East Africa (Swahili, Mijikenda, Chagga, Kalenjin)*, 19 old. + 8 térkép.
- m. s. (Sárkány Mihállyal) *Beszámoló a Teleki-expedícióról*, kb. 80 old. (a tervek szerint e dolgozat az összegejtött tanulmányok sorában kap majd helyet a szerzőnek még életében elhangzott kívánsága szerint)

Szíves köszöntéssel

MAGYARORSZÁGI AFRIKA – DÉL-AFRIKA TÁRSASÁG

Dr. Biernaczky Szilárd PhD.

elnök

telefon: (1) 303.5091 (Mundus Kiadó), e-mail: info@munduspress.hu

Dr. Búr Gábor PhD.

főtitkár

telefon: 06–30–243–3189, burgabor@t-online.hu

filename: gép02/madat08/körlevél06.080704.doc